

* * *

Somatotes. Cieleśność w ujęciu historycznym, red. Rafał Matuszewski, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2012, s. 212.

Powołany pod patronatem Towarzystwa Miłośników Historii projekt badawczy „Somatotes. Cieleśność w ujęciu historycznym” stanowi doskonały przykład interdyscyplinarnego przedsięwzięcia, w którego tworzeniu brali udział uznani polscy badacze historii, historii sztuki, archeologii i antropologii. Podjęli oni problematykę cieleśności, omawiając różnorakie jej aspekty z perspektywy uprawianych przez siebie dziedzin, dzięki czemu niezbyt przecież precyzyjna definicja „cieleśności” zyskuje szerszy i bogatszy wymiar. Zdecydowaną zaletą projektu jest właśnie duża różnorodność tematyczna, jak też mnogość wątków przewijających się w prezentowanych rozważaniach. Jak niewątpliwie słusznie zauważyła we wstępnych rozważaniach Karolina Sekita („»I w imię mięsa...« — zamiast wstępu”, s. 7–10), historia ciała i cieleśności powinna być dla historyków fascynującym tematem badawczym, a wydaje się ciągle stanowić jedną z większych luk historiografii; wciąż wielu badaczy chętnie i często podejmuje problematykę związaną z szeroko rozumianą historią materialną, niejako zapominając o badaniu podstawowej — wydawało by się — problematyki, jaką jest człowiek i jego ciało.

Dodatkowym atutem, dzięki któremu inicjatywa „Somatotes” zasługuje na głębokie uznanie, jest fakt, że autorzy zdecydowali się na udostępnienie na stronie internetowej (www.somatotes.pl) nagrań referatów wygłaszanych przez zaproszonych specjalistów; na witrynie tej znajdziemy również wszelkie informacje dotyczące samego projektu, a także jego twórców i uczestników. Możliwość ponownego wysłuchania wystąpień jest bardzo cennym narzędziem wnikliwej analizy prezentowanych zdań i poglądów — zwłaszcza dla osób zainteresowanych problematyką oraz wszystkich tych, którzy nie mogli brać udziału w cyklu wykładów. Niestety na liście nagranych wystąpień zabrakło trzech referatów, fakt ten pozostawia pewne poczucie niedosytu, zwłaszcza że nie wszystkie wystąpienia znalazły się w wersji książkowej.

Naturalnym dla tak doskonale przygotowanego projektu jest właśnie druk materiałów pokonferencyjnych. Publikacja „Somatotes. Cieleśność w ujęciu historycznym”, ukazała się pod naukową redakcją młodego historyka dziejów starożytnych, Rafała Matuszewskiego. Czytelnik może zapoznać się z ośmioma artykułami, które poruszają tytułową problematykę w niezwykle zróżnicowany sposób. Są to zarówno rozważania historyków sztuki (Grażyna Jurkowlaniec o ludzkim ciele Chrystusa, s. 57–84; Maria Poprzeczka o ciele w prosektorium i w warsztacie artysty, s. 85–104), archeologów (Karol Myśliwiec o ciele w starożytnym Egipcie, s. 11–46), jak i kulturoznawców (Piotr Podemski o ciele w ideologii włoskiego faszyzmu, s. 145–186). Za szczególnie godne uwagi, choć niejako pozostające w pewnej opozycji do tematu, uważam

artykuły historyków: Małgorzaty Karpieńskiej, „Romantyczno–magnetyczna ucieczka od ciała. Od Antośka Golca do Zygmunta Krasieńskiego” (s. 105–130) oraz Włodzimierza Lengauera, „Cielesność bogów greckich” (s. 47–55). Pierwszy tekst traktuje o tym, co obok ciała, czyli o wpływie myśli i mody na cielesność; prezentuje dziewiętnastowieczny punkt widzenia cielesności oraz schematy myślenia o człowieku i wpływie różnych sił — w tym magnetyzmu — na ciało. Z kolei tekst Lengauera dotyczy bardzo nieuchwytniej materii, jaką jest cielesność bogów, w kontekście badań nad religijnością i filozofią starożytną. Niestety, podobnie jak w przypadku nagrań, o czym wspominałem wyżej, nie wszystkie referaty doczekały się publikacji w omawianym tomie. Szczególnie rozczarowujący wydaje mi się brak wystąpienia Anety Pieńdz, „Ciało kobiety we wczesnym średniowieczu — czystość i honor” (liczne publikacje tej badaczki prezentują w doskonały sposób problematykę ciała i cielesności w kontekście badań nad średniowieczną seksualnością, jak i życiem społecznym tego okresu) oraz Krzysztofa Skwierczyńskiego, który w trakcie warsztatów mówił o ciele autoumęczonym w myśli Piotra Damianiego. Braki te oczywiście nie umniejszają w żaden sposób wagi całego projektu i trzeba bardzo wyraźnie zaznaczyć, że wszystkie publikowane wystąpienia, zarówno w formie nagrań, jak i w wersji drukowanej, dowodzą wyjątkowej wagi stworzonego przez młodych badaczy projektu „Somatotes”. Omawiany projekt badawczy i będąca jego efektem książka stanowią doskonałą kontynuację polskich badań, po raz pierwszy szerzej zaprezentowanych kilka lat temu w niezwykle ważnym, tematycznym numerze „Przeglądu Historycznego”, zatytułowanym „Ciało” (PH, t. C, 2009, z. 3).

*Jakub Maciej Kosiorek
Uniwersytet Warszawski
Instytut Historyczny*